

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

VI науково-практична конференція

Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі

28–29 жовтня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

БІБЛІОТЕКИ І СУСПІЛЬСТВО: РУХ У ЧАСІ ТА ПРОСТОРИ

Матеріали VI науково-практичної конференції,
присвяченої 105-річчю Наукової бібліотеки
Харківського національного медичного університету

Харків, 28–29 жовтня 2025 року

Харків
2025

ЗМІСТ

Киричок Ірина <u>РОЗВИТОК УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ – ІСТОРИЧНИЙ ПОСТУП ЧИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЧЕРЕЗ КРИЗИ?</u>	6
Абашнік Володимир <u>ФРІДРІХ КАРЛ ФОРБЕРГ (1770–1848): ФІЛОСОФ ТА БІБЛІОТЕКАР</u>	16
Белодєд Олена, Могильна Оксана <u>ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕКИ</u>	25
Білоус Валентина, Бровчак Людмила <u>ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я У ВДПУ ІМ. М. КОЦЮБІНСЬКОГО: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ</u>	32
Боровик Ольга <u>ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА НАУКИ ТА ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ (НА ПРИКЛАДІ БІБЛІОТЕКИ ПДМУ)</u>	43
Бугрій Анастасія <u>ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ДЛЯ ВІРТУАЛЬНИХ ВИСТАВОК У ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ БІБЛІОТЕК</u>	49
Будецька Ольга <u>ПРАЦІ ВИДАТНИХ СУДОВИХ МЕДИКІВ-ЕКСПЕРТІВ ХАРКІВЩИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. Е. Ф. БЕЛЛІНА ТА М. О. ОБОЛОНСЬКОГО В КОЛЕКЦІЇ ЮРИДИЧНИХ ПАМ'ЯТОК ХДНБ ім. В. Г. КОРОЛЕНКА</u>	52
Волкова Анастасія, Харахаш Олександр, Сиволап Оксана <u>ІНКЛЮЗІЯ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: БІБЛІОТЕЧНІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ЗОРУ</u>	65
Holovach Tetiana <u>DIGITAL TOOLS AND CRITICAL THINKING: ENHANCING INFORMATION LITERACY COMPETENCIES</u>	69
Запотічна Роксолана <u>ПАРТНЕРСТВО БІБЛІОТЕК І КАФЕДР МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ У ЗВО</u>	77

Киричок Ірина, Красюкова Оксана, Бабак Тетяна <u>АРТСЕСІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я</u> <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПІЛЬНОТИ: РЕЗУЛЬТАТИ АНКЕТУВАННЯ В</u> <u>ХНМУ</u>	84
Козак Ірина <u>ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ ВІДДІЛУ МЕДИЧНОЇ</u> <u>ЛІТЕРАТУРИ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОУНБ</u>	91
Куц Ольга <u>ВІД ІДЕЇ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ: ДОСВІД РОЗРОБКИ БІБЛІОТЕЧНОГО САЙТУ</u> <u>З ВИКОРИСТАННЯМ ШІ</u>	95
Малішевська Наталія <u>ВОЛОДИМИР ФІЛАТОВ – ВЧЕНИЙ, НОВАТОР, МИТЕЦЬ</u>	97
Медведь Марія, Медвідь Марина <u>БІБЛІОТЕЧНІ ПРОПОЗИЦІЇ ДІТЯМ ЗІ СТАТУСОМ ВНУТРІШНЬО</u> <u>ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ДОСВІД РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ</u> <u>УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	104
Мирошниченко Михайло, Бібіченко Вікторія, Кузнецова Мілена <u>ДОСВІД СПІВПРАЦІ КАФЕДРИ ЗАГАЛЬНОЇ ТА КЛІНІЧНОЇ</u> <u>ПАТОФІЗІОЛОГІЇ ІМЕНІ Д. О. АЛЬПЕРНА ХАРКІВСЬКОГО</u> <u>НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ З НАУКОВОЮ</u> <u>БІБЛІОТЕКОЮ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НА</u> <u>МАЙБУТНЄ</u>	110
Некрасова Наталія, Киричок Ірина <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ПРОСТІР ЯК ДЖЕРЕЛО СТІЙКОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ</u>	113
Несін Вікторія <u>ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ</u> <u>ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ</u>	114
Павленко Тетяна <u>УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА В ІНСТИТУЦІЙНІЙ ЕКОСИСТЕМІ</u> <u>ВІДКРИТОЇ НАУКИ</u>	120
Палько Христина, Надрага Марта, Дедишина Лариса <u>ЛИПИ У НАУЦІ Й ОСВІТІ: ІВАН – У КОЛІ НТШ, ЮРІЙ – В ОЦІНКАХ</u> <u>ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ</u>	130

Петруновська Світлана <u>ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ШИ- ТЕХНОЛОГІЙ В БІБЛІОТЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ КПІ ІМ. ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО</u>	136
Рибальченко Олена <u>БІБЛІОТЕКА ЯК КОРЕНІ ТА КРИЛА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ШЛЯХ СТІЙКОСТІ, АДАПТИВНОСТІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ДЕРЖАВНОГО БІОТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ</u>	144
Сакалюк Олексій, Волкова Анастасія <u>ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ СЕРВІСІВ</u>	150
Скрипченко Лариса, Кравченко Світлана <u>ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: ДОСВІД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНМУ</u>	154
Сокур Олена, Клименко Оксана <u>ЕТАПИ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ПРАКТИКИ</u>	160
Харахаш Олександр, Сакалюк Олексій <u>ЕТИКА Й УПЕРЕДЖЕННЯ В АЛГОРИТМАХ РЕКОМЕНДАЦІЙ: ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОСТУП ДО МЕНШ ПЕРЕДСТАВЛЕНИХ КОЛЕКЦІЙ</u>	165
Янчуков Олександр <u>БІБЛІОТЕЧНИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ: БАЗОВІ ПРИНЦИПИ ТА ВИМОГИ</u>	169
<u>ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ</u>	173

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ: ДОСВІД НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ХНМУ

Лариса Скрипченко

Світлана Кравченко

Наукова бібліотека

Харківський національний медичний університет

***Анотація.** У статті проаналізовано трансформацію культурно-просвітницької діяльності Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) в умовах цифровізації, пандемії COVID-19 та війни в Україні. Розглянуто досвід переходу від традиційних книжково-ілюстративних експозицій до віртуальних виставок, мультимедійних проєктів і цифрових публікацій у соціальних мережах. Окрема увага приділена створенню біобібліографічних віртуальних виставок, ювілейних публікацій, авторських рубрик у газеті «Бібліотерапевт». Показано, що інноваційні форми культурно-просвітницької роботи сприяють збереженню наукової та культурної спадщини, розширенню аудиторії користувачів і формуванню позитивного іміджу університету.*

***Ключові слова:** цифровізація, університетська бібліотека, віртуальні виставки, біографічні проєкти, соціальні мережі, репозитарій, культурно-просвітницька діяльність, наукова спадщина.*

Вступ. У ХХІ столітті цифрові технології кардинально змінили спосіб зберігання інформації, її поширення та сприйняття взагалі. Цифровий контент сьогодні є справжнім проривом у розвитку знань і культури, забезпечуючи широке охоплення аудиторії незалежно від географічного розташування. У сучасному світі бібліотека дедалі активніше виходить за межі традиційного уявлення про себе як про «місце з книжками». В умовах цифровізації вона стає динамічним і гнучким осередком знань, інформації та культури, здатним реагувати на виклики часу та потреби користувачів. Пандемія та війна в Україні значно прискорили трансформування культурно-просвітницької діяльності бібліотек – вимушено припинилось або суттєво обмежилось обслуговування користувачів у фізичному просторі. Нові обставини змусили не лише змінити підходи до роботи, а й переосмислити місію бібліотеки. Вона не втрачає свого значення, а набуває нового змісту – впровадження цифрових технологій та пошук інноваційних форм взаємодії з користувачами.

Цифрова трансформація має декілька ключових переваг:

- Максимальна поширеність – створює умови для постійного зростання інформаційного обміну між окремими користувачами, установами та країнами.
- Доступність – студент або науковець з будь-якої точки світу може в один клік отримати доступ до контенту, що цікавить. Такий формат дуже важливий у кризових умовах, коли фізичний простір обмежено (пандемія або військові дії).
- Легкість та відкритість користування – цифрове відображення інформації робить її загальнодоступною. Це необхідна підтримка користувачів, які не припиняють своє навчання чи роботу ні під час карантину, ні в умовах обстрілів і відключень.

Трансформування традиційних підходів до обслуговування користувачів особливо стосується університетських бібліотек медичних вишів, які не мають права зупинятися: майбутні лікарі, науковці, викладачі продовжують вчитись та працювати.

Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) стала прикладом успішної адаптації до нових умов, поєднавши інформаційну, культурно-просвітницьку та соціально-виховну функції. Підтримка навчального процесу, збереження наукової спадщини, формування світогляду майбутніх медиків і популяризація досягнень української медицини залишились пріоритетом, коли навчання і робота перейшли в онлайн. Саме цей період показав важливість дистанційного доступу до інформації, цифрових сервісів і нових форматів спілкування з користувачем. Бібліотека відповідно трансформувала виставкову діяльність, створюючи й поширюючи тематичні, біобібліографічні віртуальні виставки, пости, мультимедійні матеріали тощо.

Мета. Дослідити процеси, методи та ефективність трансформації культурно-просвітницької діяльності НБ ХНМУ (2012–2025), зосередившись на аналізі досвіду створення тематичних та біобібліографічних віртуальних виставок, їхніх технологічних рішень, каналів поширення та впливу на аудиторію.

Виставкова діяльність НБ ХНМУ має багату та насичену історію. У бібліотеці регулярно проводилися традиційні книжково-ілюстративні виставки наукової та науково-популярної тематики, а також виставки української, зарубіжної, художньої й соціально-економічної літератури. Створення власного вебсайту (2012) стало важливим етапом в освоєнні нових ресурсів і базою для подальшої цифрової трансформації. Саме з появою сайту почалось системне створення віртуальних виставок за актуальними напрямками – «Тема на часі», «Визначні події», «Славетні імена», «Майстри художнього слова».

Першу віртуальну виставку, яка також започаткувала цикл «Славетні імена», підготовлено за допомогою програмних засобів Microsoft PowerPoint. Вона була приурочена до 160-річчя від дня народження академіка Василя Яковича Данилевського (1852–1939) – видатного фізіолога, громадського діяча та письменника-публіциста. Цей інструмент виявився надзвичайно зручним і досі використовується для створення подібних експозицій.

Згодом бібліотека перейшла до використання онлайн-сервісу Calaméo, який дозволяв створювати інтерактивні публікації у форматі флеш-журналів із PDF-файлів. Такий формат зручний, динамічний, візуально привабливий та забезпечував ефект «живого» перегортання сторінок, що підвищувало зацікавленість користувачів. У 2014 р. на сайті бібліотеки представлено першу віртуальну експозицію, створену з використанням сервісу Calaméo, присвячену видатним судовим медикам – батьку та сину Бокаріусам.

Як альтернативна програма для створення презентацій деякий час використовувався онлайн-сервіс Prezi.com, побудований за принципом хмарних технологій (<http://www.prezi.com>). Відмінною особливістю сервісу є сама презентація – це один великий віртуальний стіл, на якому розташовано тексти, картинки, анімовані об'єкти, відео тощо, які користувач може наближати і віддаляти, переносити, змінювати в розмірі. Використовуючи вебсервіс Prezi.com створено віртуальну виставку, присвячену 85-річчю академіка В. І. Грищенка – видатного акушера-гінеколога, директора Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України, завідувача кафедри акушерства та гінекології № 1 Харківського національного медичного університету.

За допомогою цієї програми також підготовлено віртуальну виставку «Вчені-медики на карті Харкова», де представлено інформацію про випускників та викладачів Харківської вищої медичної школи, імена яких носять назви географічних об'єктів, наукові установи та навчальні заклади.

У 2015 р. бібліотека опанувала і використала у своїй роботі сервіс Popplet (<http://popplet.com/>), який дозволяє створювати стіни мультимедійних (відео, текст, фотографії) заміток. За його допомогою підготовлено, зокрема, такі експозиції: «Харківська медична школа в назвах», де представлено інформацію про вихованців ХНМУ – піонерів у різних галузях медицини, імена яких носять назви хірургічних операцій, симптоми хвороб, географічні об'єкти, наукові установи та навчальні заклади та «Афоризми і висловлювання вчених Харківської вищої медичної школи». Проте недоліком Popplet є не зовсім коректне відображення у різних браузерях, тому в подальшому віртуальні виставки створюються за допомогою інструментів Microsoft PowerPoint та Canva, які дозволяють використовувати графіку, анімацію, відео, накладати

аудіо доріжки тощо. Упродовж 2012–2025 рр. таким чином створено 107 віртуальних виставок різноманітної тематики.

Окреме місце в діяльності бібліотеки займає підготовка біобібліографічних віртуальних виставок-нарисів, присвячених видатним випускникам і викладачам ХНМУ. Цей напрям став одним із пріоритетних у популяризації бібліотечних фондів та просвітницькій діяльності. Зокрема, у межах серії «Славетні імена» підготовлено 46 презентацій. Подібні проєкти виконують кілька важливих функцій:

- вшанування пам'яті вчених-медиків, які зробили вагомий внесок у розвиток медичної науки, освіти та охорони здоров'я;
- популяризація національної історії медицини через доступний цифровий формат;
- формування у студентів почуття гордості за свій університет і причетності до великої історії української медицини – приклад для тих, хто щойно обрав шлях лікаря чи науковця.

Особливо цінними є відомості про фахівців, які, незважаючи на виклики свого часу – війну, репресії, евакуації чи важкі післявоєнні роки, залишилися вірними професії, ідеалам гуманізму та клятві Гіпократата. Їхні біографії – не лише історія успіху, а й уроки стійкості, гідності та людяності. У віртуальних виставках, присвячених історичним постатям, поєднано текстовий і візуальний матеріал, що робить інформацію доступною і цікавою. Презентації супроводжуються світлинами, цитатами видатних особистостей та посиланнями на публікації про вченого.

Робота над віртуальною виставкою – багатоплановий творчий процес, що поєднує науковий пошук, візуальне оформлення та технічну реалізацію.

Можна виділити такі етапи створення віртуальної виставки:

1. Вибір теми та планування структури. Після визначення теми виставки складається попередній план: основні сюжетні блоки (життєпис особистості, науково-педагогічна робота, громадська діяльність, нагороди та відзнаки, пам'ять, бібліографія).
2. Пошук і відбір інформації. Використовуються фонди бібліотеки, електронні каталоги, наукові бази даних, відкриті інтернет-ресурси. Важливо відібрати достовірні джерела, сформулювати короткі, лаконічні тексти, що супроводжуватимуть слайди.
3. Добір і обробка ілюстративного матеріалу. Пошук світлин, архівних документів, графічних елементів, сканування обкладинок книг тощо. Зображення редагуються у графічних редакторах: коригується яскравість, контраст, обрізання, додається логотип бібліотеки.

4. Створення презентації за допомогою засобів PowerPoint або Canva. Слайди оформлюються відповідно до єдиного стилю (шрифти, кольори, фон). Текстова інформація розміщується короткими блоками, щоб не перевантажувати сприйняття, а ілюстрації гармонійно поєднуються з текстом.
5. Додавання мультимедійних елементів. Для підсилення емоційного ефекту додаються анімаційні переходи, відеофрагменти та музичний супровід. Це створює атмосферу та робить виставку більш захопливою.
6. Фінальне редагування та публікація. Перевіряється грамотність, узгодженість оформлення, коректність посилань. Надалі презентація публікується на сайті бібліотеки та на сторінках її соціальних мереж.

Віртуальні виставки за різними напрямками розміщуються в Репозитарії ХНМУ, що забезпечує доступ до матеріалів широкому колу користувачів в Україні та за її межами. Такий спосіб поширення матеріалів сприяє популяризації напрацювань бібліотеки та водночас впливає на просунення ХНМУ в освітньому і науковому просторі.

Сьогодні НБ ХНМУ виходить до користувача не лише через сайт, а й через соціальні мережі – Фейсбук, YouTube, Інстаграм, ТікТок. Бібліотека публікує пости до ювілеїв видатних науковців, віддаючи їм шану та водночас популяризує славетну історію університету. Такі біографічні дописи охоплюють широку аудиторію – медичну спільноту, дослідників та усіх зацікавлених у різних куточках світу. Завдяки цьому формується позитивний імідж ХНМУ як науково-культурного осередку та зростає його популярність та рейтинг серед абітурієнтів, студентів, лікарів. З 2023 р. на сторінках соціальних мереж НБ ХНМУ опубліковано понад 30 постів, присвячених вшануванню видатних науковців університету.

Цікавим напрямом діяльності бібліотеки є підготовка матеріалів для авторських біографічних рубрик у електронній газеті «Бібліотерапевт», що реалізується як власний проєкт та включає цикли «Недуги великих» і «Харків медичний». Вони знайомлять користувачів із видатними особистостями та маловідомими фактами з історії медицини. Статті рубрики «Недуги великих» висвітлюють не лише наукові й культурні здобутки славетних особистостей, а й відкривають сторінку їх життя, пов'язану з хворобами. У рубриці «Харків медичний» публікуються матеріали про видатних медиків, іменами яких названі топоніми Харкова – вулиці, провулки, проспекти. Статті розширюють знання про історію рідного міста та внесок українських медиків – знаних харків'ян у медичну науку та розвиток суспільства загалом. Упродовж 2019–2025 рр. підготовлено понад 40 цікавих інформаційних публікацій до рубрик «Харків медичний» та «Недуги великих».

Висновки. Пандемія та війна в Україні стали серйозними викликами для бібліотек, але водночас – каталізатором їх цифрової трансформації. Досвід НБ ХНМУ доводить, що навіть у найскладніших умовах бібліотека здатна залишатись не лише джерелом інформації, а й освітнім та культурним центром. Створення віртуальних виставок, біографічних дописів, статей та проєктів з популяризації спадщини видатних українських вчених-медиків доводить, що бібліотека реагує на виклики часу і водночас зберігає простір для пам'яті, знань та натхнення.

Ці практики забезпечують доступність інформації, сприяють збереженню історичної пам'яті та формують у студентів і науковців ціннісний зв'язок із науковими традиціями університету. Бібліотека, що трансформується, стає не лише інформаційним, але й культурно-просвітницьким осередком, здатним відповідати викликам часу та зберігати національну спадщину для майбутніх поколінь.

TRANSFORMATION OF THE CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF KHARKIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY

**Larisa Skrypchenko
Svitlana Kravchenko**

Scientific Library
Kharkiv National Medical University

***Abstract.** The article analyzes the transformation of the cultural and educational activities of the Scientific Library of Kharkiv National Medical University (SL KNMU) in the context of digitalization, the COVID-19 pandemic, and the war in Ukraine. It examines the experience of transitioning from traditional book-and-illustration exhibitions to virtual exhibitions, multimedia projects, and digital publications on social media. Special attention is given to the creation of bio-bibliographic virtual exhibitions, anniversary publications, and author columns in the newspaper *Bibliotherapist*. It is shown that innovative forms of cultural and educational work contribute to the preservation of scientific and cultural heritage, the expansion of the user audience, and the formation of a positive image of the university.*

***Keywords:** digitalization, university library, virtual exhibitions, biographical projects, social media, repository, cultural and educational activities, scientific heritage.*